

Utbildningsutskottets betänkande

1980/81: 19

**med anledning av proposition 1980/81: 100 såvitt gäller anslag till
länsskolnämnderna, m. m., jämte motioner**

NIONDE HUVUDTITELN

I detta betänkande behandlas förslag som regeringen förelagt riksdagen i proposition 1980/81: 100 bilaga 12 (utbildningsdepartementet) under avsnittet Skolväsendet rubriken Centrala och regionala myndigheter m. m., punkterna C 2–C 6, jämte motioner.

1. **Länsskolnämnderna.** Regeringen har under punkt C 2 (s. 243–244) föreslagit riksdagen att till Länsskolnämnderna för budgetåret 1981/82 anvisa ett förslagsanslag av 59 449 000 kr.

Motionerna

1980/81: 1482 av Eric Enlund m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i den till socialutskottet remitterade motionen 1980/81: 1479 anförts angående varaktig förstärkning av skolans information och undervisning om alkohol och narkotika till alla elever.

1980/81: 1711 av Börje Stensson (fp) och Elver Jonsson (fp) vari yrkas att riksdagen uttalar sig för att kontaktpersonerna för alkohol-, narkotika- och tobaksfrågor (ANT-kontaktpersoner) genom en fast organisation inom länsskolnämndens ram får utveckla och säkra detta värdefulla arbete i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet

Vid länsskolnämnderna finns för närvarande sju regionala konsulenter för rörelsehindrade elever. Föredragande statsrådet beräknar medel för ytterligare två tjänster som regionala konsulenter för rörelsehindrade.

Utskottet tillstyrker att medel anvisas för de föreslagna nya konsulenttjänsterna och har inte heller i övrigt något att erinra mot medelsberäkningen under anslaget.

Sedan år 1969 finns särskilda kontaktpersoner vid länsskolnämnderna för alkohol-, narkotika- och tobaksfrågor (ANT-frågor). De har som regel andra huvudarbetsuppgifter, t. ex. som fortbildningskonsulent, länsskolpsykolog eller lärare. ANT-kontaktpersonernas uppgift är att stödja och samordna länets ANT-verksamhet inom undervisning och elevvård. Innevarande budgetår har 250 000 kr. anvisats för ANT-kontaktverksamheten under anslaget till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

I regeringskansliet tillkom i maj 1980 ett samarbetsorgan för alkoholfrågor (SAMO, Dir. 1980: 47). I enlighet med riksdagens beslut (SoU 1979/80: 31, rskr 1979/80: 184) skulle SAMO i första hand lägga fram förslag som kunde beaktas i 1981 års budgetproposition. Enligt direktiven skall SAMO bl. a. överväga möjligheterna att effektivisera och förbättra skolans insatser för att förebygga bruk och missbruk av alkohol och andra beroende-framkallande medel.

I sin rapport (Ds S 1980: 10) om alkoholpolitiken föreslår SAMO ett antal åtgärder budgetåret 1981/82 till en sammanlagd kostnad av 14,6 milj. kr. SAMO framhåller bl. a. att det råder enighet om att ANT-kontaktpersonerna har en betydelsefull funktion när det gäller att driva och samordna det regionala arbetet kring drogfrågorna. SAMO föreslår att det av de föreslagna medlen om totalt 14,6 milj. kr. skall anvisas medel till länskolnämnderna motsvarande halvtidstjänster för ANT-kontaktpersoner (1,3 milj. kr.) samt medel för förberedelse av temadagar i skolan (0,6 milj. kr.), till stöd för lokala aktiviteter i skolorna (0,6 milj. kr.) och till utarbetande av servicematerial till skolorna (0,1 milj. kr.).

I budgetpropositionen 1980/81: 100 (bil. 8) redovisar chefen för socialdepartementet SAMO:s förslag. För genomförande av dessa förslag beräknar hon bl. a. 7,5 milj. kr. under anslaget Upplysning och information på alkoholområdet. Dessutom skall enligt statsrådet medel anvisas ur allmänna arvsfonden. Denna del av budgetpropositionen behandlas av socialutskottet i ett kommande betänkande.

I två motioner, 1980/81: 1482 och 1980/81: 1711, behandlas länskolnämndernas ANT-kontaktverksamhet. I båda motionerna hemställs att riksdagen skall uttala sig för att ANT-frågorna varaktigt ges en förstärkt plats i skolans undervisning och att personalfrågorna får en långsiktig lösning genom en fast organisation vid länskolnämnderna.

Utskottet utgår från att ANT-kontaktverksamheten vid länskolnämnderna nästa budgetår kan tryggas genom den förstärkning av resurserna som föreslås under socialdepartementets huvudtitel. Frågan om hur organisationen av denna verksamhet vid länskolnämnderna på sikt skall lösas får prövas i kommande års budgetarbete. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1980/81: 1482 och 1980/81: 1711.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen till *Länskolnämnderna* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 59 449 000 kr.,
2. att riksdagen beträffande uttalande om en fast kontaktorganisation för alkohol-, narkotika- och tobaksfrågor (ANT-frågor) vid länskolnämnderna avslår motionerna 1980/81: 1482 och 1980/81: 1711.

2. Lokalt utvecklingsarbete inom skolväsendet m.m. Statens institut för läromedelsinformation. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna C 3 och C 4 (s. 245–247) och hemställer

1. att riksdagen till *Lokalt utvecklingsarbete inom skolväsendet m.m.* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 825 000 kr.,
2. att riksdagen till *Statens institut för läromedelsinformation* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 1 093 000 kr.

3. Stöd för produktion av läromedel. Regeringen har under punkt C 5 (s. 247–249) föreslagit riksdagen att

1. medge att förhandsbesked om statsbidrag till stöd för produktion av läromedel i form av garantibelopp får lämnas i enlighet med vad som förordats i propositionen.
2. till Stöd för produktion av läromedel för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 3 600 000 kr.

Motionerna

1980/81: 444 av Stig Alemyr m. fl. (s) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

2. att riksdagen medger att förhandsbesked om statsbidrag till produktion av läromedel i form av garantibelopp får lämnas i enlighet med vad som anförts i den till socialutskottet remitterade motionen 1980/81: 436.

(Yrkande 1 behandlar utskottet i annat sammanhang.)

1980/81: 1317 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

5. att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för överförande av läromedelsproduktionen i samhällelig ägo.

(Övriga yrkanden behandlar utskottet i annat sammanhang.)

Utskottet

Från anslaget Stöd för produktion av läromedel utgår bidrag för läromedelsproduktion i ämnen där det råder brist på lämpliga läromedel. I budgetpropositionen föreslås en ökning av anslaget med 515 000 kr., till sammanlagt 3 600 000 kr. Ökningen avser stöd till angelägna projekt inom invandrar- och minoritetsundervisning samt specialundervisning.

Utskottet tillstyrker att 3 600 000 kr. anvisas för stöd till produktion av läromedel budgetåret 1981/82.

Riksdagen medger varje år att regeringen får bemyndiga statens institut för läromedelsproduktion (SIL) att lämna förhandsbesked om produktionsstöd i form av garantibelopp. Sådana förhandsbesked får lämnas inom vissa fastställda ekonomiska planeringsramar som revideras årligen. För budgetåren 1982/83 till 1985/86 föreslår SIL att planeringsramarna skall vara följande (milj. kr.):

1982/83	1983/84	1984/85	1985/86
2,5	2,0	2,0	1,5

I avvaktan på beredningen av betänkandet (SOU 1980: 15) Läromedlen i skolan föreslår regeringen planeringsramar för en kortare period och med följande belopp (milj. kr.):

1982/83	1983/84	1984/85
2.0	1.5	1.5

Riksdagen bör enligt motion 1980/81: 444 yrkande 2 (motivering i mot. 1980/81: 436 s. 15–16) fastställa de av SIL föreslagna planeringsramarna. Motionärerna anser det betydelsefullt med en längre planeringsperiod så att förlagen har möjlighet att starta läromedelsprojekt som tar flera år från planering till färdig produkt. De menar att det utan ett längre flerårsbemyndigande finns risk för att förlagen inte vågar binda sig för långsiktiga projekt och att detta kan leda till förvärrad brist på läromedel för specialundervisningen.

Utskottet delar motionärernas farhågor då det gäller möjligheterna att starta fleråriga projekt med den i budgetpropositionen föreslagna kortare planeringsperioden. Riksdagen bör därför enligt utskottets mening med anledning av budgetpropositionen och motion 1980/81: 444 yrkande 2 medge att förhandsbesked om statsbidrag till stöd för produktion av läromedel i form av garantibelopp får lämnas t. o. m. budgetåret 1985/86 med följande belopp (milj. kr.):

1982/83	1983/84	1984/85	1985/86
2.0	1.5	1.5	1.5

Riksdagen bör enligt motion 1980/81: 1317 (yrkande 5) hos regeringen hemställa om åtgärder för överförande av läromedelsproduktionen i samhällelig ägo.

Riksdagen har tidigare vid ett flertal tillfällen haft att ta ställning till liknande yrkanden och därvid avslagit dessa (senast UbU 1979/80: 21, p. 1). Utskottet finner ingen anledning för riksdagen att frångå sitt tidigare ställningstagande, särskilt som förhållandena på läromedelsmarknaden nyss kartlagts av utredningen om läromedelsmarknaden (U 1976: 04) och utredningens betänkande (SOU 1980: 15) bereds inom regeringskansliet. Riksdagen bör därför avslå yrkande 5 i motion 1980/81: 1317.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen till *Stöd för produktion av läromedel* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 3 600 000 kr.,
2. att riksdagen med anledning av proposition 1980/81: 100 och motion 1980/81: 444 yrkande 2 medger att förhandsbesked om statsbidrag till stöd för produktion av läromedel i form av garantibelopp får lämnas i enlighet med vad utskottet förordat,
3. att riksdagen beträffande överförande av läromedelsproduktionen i samhällelig ägo avslår motion 1980/81: 1317 yrkande 5.

4. Rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade. Regeringen har under punkt C 6 (s. 250–254) föreslagit riksdagen att till Rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade för budgetåret 1981/82 anvisa ett förslagsanslag av 7 806 000 kr.

Motionerna

1980/81: 448 av Gudrun Sundström m. fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära en översyn av de synskadade elevernas situation.

2. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att nytt material framställs som bättre kan stimulera synskadade elevers fortsatta skolgång.

1980/81: 1090 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till socialutskottet remitterade motionen 1980/81: 1088 – såvitt nu är i fråga yrkas

3. att riksdagen uttalar att rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade bör förstärkas med ytterligare fem konsulenter och ytterligare tio tjänster som reselärare.

(Yrkandena 1 och 2 behandlar utskottet i annat sammanhang.)

Utskottet

Föredragande statsrådet framhåller att den ökade integreringen av handikappade elever i den vanliga undervisningen ställer stora krav på rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade (RPH). Mot denna bakgrund förslår hon att RPH tillförs ökade resurser för att tillgodose dessa elevers behov av pedagogiska hjälpmedel. Anslaget föreslås föras upp med 7 806 000 kr. för nästa budgetår, dvs. en ökning med 1 564 500 kr. De ökade resurserna avser både nya tjänster av olika slag vid centralerna och utrustning, materiel m. m.

I motion 1980/81: 1090 (yrkande 3) yrkas att riksdagen skall uttala att RPH skall förstärkas med ytterligare tjänster, fem för konsulenter och tio för reselärare.

Vid RPH finns tjänster för t. ex. läromedelsproducenter, redigerare, tryckeripersonal, assistentpersonal m. fl. Genom den i propositionen föreslagna förstärkningen av RPH kommer ytterligare ett antal tjänster av denna typ att kunna inrättas nästa budgetår. Vid länskolnämnderna finns innevarande budgetår sju regionala konsulenter för rörelsehindrade elever och fem regionala konsulenter för verksamhet bland dövblinda. Under anslaget till länskolnämnderna har utskottet nyss tillstyrkt en förstärkning av denna organisation med två nya tjänster för regionala konsulenter för rörelsehindrade elever. Under anslaget Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader bekostas innevarande budgetår 21 tjänster för speciallärare (reselärare) för synskadade och 17 tjänster för förskolekonsulenter för synskadade. I budgetpropositionen föreslås under anslaget till specialskolan

att medel skall anvisas för ytterligare fem tjänster för reselärare och sex tjänster för förskolekonsulenter för synskadade. Utskottet kommer att ta ställning till detta förslag i ett senare betänkande. Med hänvisning till vad som redovisats föreslår utskottet att riksdagen avslår yrkande 3 i motion 1980/81: 1090.

Utskottet tillstyrker den i budgetpropositionen föreslagna förstärkningen under förevarande anslag och hemställer att riksdagen anvisar de yrkade medlen.

I motion 1980/81: 448 hävdas att det inte finns tillräckligt med hjälpmedel för de synskadade eleverna, vilket gör det svårt för dem att fullfölja sin utbildning. Därför hemställer motionärerna att riksdagen skall begära att nytt material skall framställas som bättre kan stimulera synskadade elevers fortsatta skolgång (yrkande 2).

Rikscentralen för pedagogiska hjälpmedel för synskadade (RPH-SYN) utvecklar, redigerar, bearbetar, producerar och distribuerar läromedel till synskadade i form av punktskrift, talböcker, storstilböcker och reliefbildframställningar. RPH-SYN lånar även ut studielitteratur i dessa former. Vidare framställer centralen studietekniska hjälpmedel, elev- och lärarhandledningar samt kursmaterial. I årets anslagsframställning framhåller RPH-SYN och Statens institut för läromedelsinformation (SIL) att den ökade integreringen ökar behovet av läromedel framställda i punktskrift och att RPH-SYN:s resurser ännu inte medger fullgod service på detta område. SIL anser att verksamheten vid centralen bör byggas ut successivt under femårsperioden 1981/82–1985/86.

Utskottet anser liksom föredragande statsrådet och motionärerna att det är viktigt att på olika sätt stödja handikappade elevers skolgång bl. a. vid integreringen i det allmänna skolväsendet. Utskottet har därför tillstyrkt den i budgetpropositionen föreslagna förstärkningen av rikscentralerna nästa budgetår. Utskottet utgår från att centralerna inom givna resurser fortsätter att utveckla hjälpmedlen för de handikappade för att på bästa sätt stimulera deras fortsatta skolgång utan att riksdagen behöver göra något särskilt uttalande härom. Riksdagen bör därför avslå yrkande 2 i motion 1980/81: 448.

En översyn av de synskadade elevernas situation begärs i motion 1980/81: 448 (yrkande 1). Motionärerna berör i första hand situationen i vad gäller tillgången på lämpliga läromedel.

Utskottet erinrar om att den år 1978 tillkallade integrationskommittén (U 1978: 07) har till uppgift att utreda frågan om integration av handikappade elever i skolväsendet och därmed sammanhängande frågor. I utredningsuppdraget ingår också att analysera effekterna av integreringen bl. a. för specialskolans vidkommande. I enlighet med utbildningsutskottets uttalande år 1978 (UbU 1977/78: 19, p. 2) ingår också frågan om specialskolornas bibliotek och elevernas litteraturförsörjning i utredningens uppdrag. Utredningen har avgivit ett antal delbetänkanden och beräknas avsluta sitt arbete under år 1982.

Med hänvisning till pågående utredningsarbete föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1980/81:448 yrkande 1 om en översyn av de synskadade elevernas situation.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen till *Rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 7 806 000 kr..
2. att riksdagen beträffande uttalande om ytterligare tjänster vid rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade (RPH) avslår motion 1980/81: 1090 yrkande 3,
3. att riksdagen beträffande uttalande om nytt material för synskadade elever avslår motion 1980/81:448 yrkande 2,
4. att riksdagen beträffande översyn av de synskadade elevernas situation avslår motion 1980/81:448 yrkande 1.

Stockholm den 12 mars 1981

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets behandling: Stig Alemyr (s), Hans Nyhage (m), Bengt Wiklund (s), Jörgen Ullenhag (fp), Lars Gustafsson (s), Rune Rydén (m), Helge Hagberg (s), Sven Johansson (c), Lennart Bladh (s), Birgitta Rydén (m), Karl-Erik Häll (s), Ylva Annerstedt (fp), Larz Johansson (c), Iris Mårtensson (s) och Christina Rogestam (c).

